Ydinturvallisuusneuvottelukunnan lausunto talousvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ydinvastuulain ja ydinvastuulain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 117/2021)

Ydinturvallisuusneuvottelukunta antoi lausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ydinvastuulain ja ydinvastuulain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta 25.11.2020 vastauksena TEMin lausuntopyyntöön VN/6630/2019, 26.10.2020. Lausunnossaan ydinturvallisuusneuvottelukunta totesi, että ehdotetut muutokset ovat yleisesti ottaen perusteltuja. Neuvottelukunta kuitenkin katsoi, ”*että nähtävissä olevassa tulevaisuudessa kaupallisen tason saavuttavien kevytvesiteknologiaan perustuvien pienydinreaktorien riskejä voitaisiin arvioida riittävällä tasolla jo nyt käytettävissä olevilla tiedoilla ydinvastuun kannalta muualla kuin Suomessa aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseksi*” ja ehdotti, ”*että hallituksen esityksen perusteluissa todettaisiin, että nykyisiä energiantuotantoon käytettäviä ydinreaktoreita olennaisesti pienempien ydinreaktoreiden (tyypillisesti lämpöteholtaan 1/10 energiantuotannon reaktoreiden teho, tai vieläkin vähemmän) Suomen ulkopuolella aiheuttaman vahingon kattamiseen tarvittava vakuutus tulisi perustua niihin liittyviin riskeihin, jolloin se voisi perustellusti olla olennaisesti vähäisempi kuin nykyisille reaktoreille asetettu vakuutettava vastuu* [1200 miljoonaa euroa].”

Nyt annettavassa lausunnossaan neuvottelukunta toistaa edellisen lausuntonsa havainnot ja täydentää niitä uusilla havainnoilla ydinvastuulaista ja lakiehdotukseen lausuntokierroksen jälkeen tehdyistä muutoksista.

Hallituksen esityksen mukaan energian tuotantoon tarkoitetun ydinlaitoksen haltijan vastuun enimmäismäärä, muualla kuin Suomessa syntyneistä vahingoista on 1200 miljoonaa euroa ja muun kuin energiantuotantoon tarkoitetun ydinlaitoksen haltijan vastuun enimmäismäärä, muualla kuin Suomessa syntyneistä vahingoista on 250 miljoonaa euroa.

Ydinpolttoaineen ja muun ydinaineen kuljetusten vastuun enimmäismäärä esitetään asetettavan 80 miljoonaan euroon. Neuvottelukunta toteaa, että on tämä on perusteltua. Energiantuotantoon tarkoitetun ydinlaitoksen osalta hallituksen esitykseen ei sisälly porrastusta, vaan kaikki energiantuotantoreaktorit on vakuutettava 1200 miljoonan euron vastuumäärän mukaisesti.

Aiemmin lausumansa mukaisesti neuvottelukunta ehdottaa, että vastuumääriä porrastettaisiin myös energiantuotantoon käytettävien reaktorien kategorian sisällä, niin että ns. pienydinvoimalle asetettava vastuumäärä olisi oikeassa suhteessa pienten reaktorien vähäiseen mahdollisuuteen aiheuttaa vahinkoa Suomen ulkopuolella. Tämä voidaan todeta turvallisuus- ja riskianalyysein.

Ydinturvallisuusneuvottelukunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että nykyinen ydinvastuulaki kohdentaa ydinvastuun laitospaikoittain. Samalla laitospaikalla sijaitsevat saman omistajan ydinlaitokset käsitellään ydinvastuun osalta yhtenä laitoksena, ja tarvitsevat näin ollen vain yhden vastuuvakuutuksen, yksiköiden lukumääristä, koosta ja turvallisuusominaisuuksista riippumatta. Ydinturvallisuusneuvottelukunnan käsityksen

mukaan perinteiseen suuren mittakaavan sähköntuotantoon tarkoitettujen ydinvoimalaitosten osalta vastuun laitospaikkasidonnaisuutta ei koeta ongelmalliseksi. Pienydinvoiman käytön kannalta paikkasidonnaisuus tarkoittaa, että uudelle laitospaikalle sijoitettavan pienydinvoimalaitoksen vakuutuksella katettava vastuumäärä olisi sama 1200 miljoonaa euroa kuin esimerkiksi Suomen suurimmalla ydinlaitoskeskittymällä Olkiluodossa. Tätä ei voida pitää suhteellisuusperiaatteen mukaisena.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan nyt, että pienydinreaktoreiden ydinvastuuta koskevia kysymyksiä, kuten vastuumääriä, on esityksessä todetulla tavalla mahdollista arvioida, kun esimerkiksi niiden toimintaan liittyviä riskejä on arvioitu. Pienydinreaktoreihin liittyviä kysymyksiä tarkastellaan vuoden 2021 alussa käynnistyneessä, valtioneuvoston yhteiseen selvitys- ja tutkimustoimintaan kuuluvassa VN TEAS-hankkeessa ”Uusien ydinenergiateknologioiden mahdollisuudet ja kehitystarpeet”. Hanke valmistuu keväällä 2022 ja se tuottaa tietoa, jota tarvitaan ja jota voidaan hyödyntää myös tarkasteltaessa pienydinreaktoreiden ydinvastuun asianmukaista tasoa. Neuvottelukunta pitää tervetulleena kehityksenä, että työ- ja elinkeinoministeriö on ohjannut VN TEAS -rahoitusta pienydinreaktoreita käsittelevään selvitykseen.

Neuvottelukunnan käsityksen mukaan viranomaisten tulee kuitenkin samaan aikaan omalta osaltaan selvittää pienydinreaktoreihin liittyviä kysymyksiä, mukaan lukien niiden sijoituspaikkaan ja tarvittaviin valmiusjärjestelyihin liittyviä kysymyksiä. Erityisesti neuvottelukunta pitää tärkeänä, että STUK selvittäisi jo ennakkoon kaupallista vaihetta lähestyvien pienreaktorien teknisiä ratkaisuja, turvallisuusperusteluja ja riskiominaisuuksia, jotta se voi tarvittaessa ottaa kantaa Suomeen tai Suomen lähialueille syntyviin ydinvoimalaitoshankkeisiin. Ydinturvallisuusneuvottelukunta on tietoinen, että Virossa on vireillä hanke pienydinvoimalan rakentamiseksi Itämeren rannalle myöhemmin valittavaan sijoituspaikkaan. Ainakin kahdesta tämän hankkeen tarkastelemasta laitosvaihtoehdosta on suhteellisen yksityiskohtaista teknistä tietoa saatavilla julkisistakin lähteistä, mm. niiden kotimaan viranomaiselta. Ydinturvallisuusneuvottelukunta on laajemmin käsitellyt pieniin modulaarisiin reaktoreihin (SMR) liittyviä kehitystarpeita 9.10.2019 tekemässään aloitteessa, koskien myös tähän varautumiseen tarvittavia resursseja.

Ydinturvallisuusneuvottelukunta toteaa, kuten aiemmassa lausunnossaankin, että ydinvastuulainsäädäntöä tulee tarvittavilta osin myöhemmin täsmentää pienydinreaktoreiden osalta osana varautumista niiden käyttöönottoon Suomessa tai Suomen lähialueella, ottaen huomioon niihin liittyvät, turvallisuusanalyysein osoitetut turvallisuusominaisuudet ja arvioidut riskit.

Lasse Reiman
Neuvottelukunnan puheenjohtaja

Timo Vanttola
Neuvottelukunnan varapuheenjohtaja